

vlasti, dugog niza svetaca i mučenikâ, koji poput Jakovljevih ljestava spaja zemlju s nebom; kada razmišljam o zagovoru ovih svetaca i mučenikâ te o molitvama Majke našeg Gospodina; kada se napokon zamislim u trajnu prisutnost našeg Spasitelja na crkvenim oltarima, onda osjećam, da mi je ova jedna, sveta, apostolska Crkva dala za sumnju sigurnost, za nesređenost red, za tamu svjetlost i za sjenu bit. Tu je kruh života i vino duše mjesto prilikâ, koje ne zasićuju, očinska dobrodošlica s prstenom i odijelom mjesto tužnog progona u pustini sumnje. Sretan je onaj, koji je od djetinstva odgojen u toj Crkvi i upotrebljavao nesmetano njezina sredstva milosti i sakramente poput zraka i sunčeva svijetla. Često sam se pitao, mogu li tako sretni katolici osjetiti sreću beskućnog putnika, koji nenadno doživi svu divotu očinske kuće; mogu li oćutjeti utjehu brodarâ, kome lađa iza oluje uđe napokon u sigurnu luku; mogu li dokućiti zahvalnost samotnog putnika, koji je dugo lutao u studeni i tami, ali ipak jednom dopro nezasluženo u topli i lijepi i veliki duhovni Božji zavičaj?«

Eoliti.

Kome nijesu poznata ta kamena ratila? Ona su služila čovjeku kao nož za rezanje, kao svrdao za bušenje, kao sjekira, čekić, pila, topuz i t. d. osobito u doba, kada nije bio u uporabi mied i gvožđe. Ch. Lyell pripovijeda, kako je ovakovo kamenje kupio po dolini Somme g. 1859., te donosi slike u svom djelu o starini ljudskog roda*). Ti se opisi i slike slažu sa slikanim eolitima krapinskog čovjeka. u zagrebačkom muzeju. Dan danas nema muzeja, koji nema mnoštvo ovakovih kamenih ratila.

Jesu li doista čovjeku ovi eoliti služili kao ratila? Nema sumnje o tome. Ta i danas ih upotrebljavaju divljaci u Australiji. Zato im je osobito podesan kremen. Naravno da je i drvo bilo upotrebljeno kroz luknje takovih ratila (sjekira) ili privezano (nož). Eolite stoga dijele u čunjaste, ovalne (ili oblik polumjeseca) i osječcima (za noževe ili koplja). Lyell**) je darovao prijatelj jedan eolit, što ga je g. 1854. urođeni Australac upotrebljavao, a bio je pomoću kože pričvršćen na koplju i imao oštricu samo na vrhu. Ramsay je kroz 20 g. ispitivao razne eolite i veli, da su kamene sjekire Amiensa i Abbevilla čovječje djelo kao i sheffieldski noževi***).

*) Das Alter des Menschengeschlechtes auf der Erde und der Ursprung der Arten durch Abänderung, nebst einer Beschreibung der Eis-Zeit in Europa und Amerika. Preveo Dr. L. Buchner, a i opaske je nadodao. Leipzig. 1874. —

**) O. c. str. 111. —

**) Athaeneum. Jul. 1859. —

No kada su ljudi upotrebljavali te eolite? Nalasci nam jamče, da ih je upotrebljavao čovjek u aluviumu i diluviumu (t. j. u današnjoj periodi i potopnoj). N. pr. nedaleko od gradića Chelles (istočno od Pariza) su tragovi obitavanja diluvijalnog čovjeka s ognjištem i mno- žinom kamenih ratila kao i kod krapinskog čovjeka. Dapače po ovim nalascima dijele paleontolozi kamenu dobu u Chelleen, Achenleen, Monsterien, Aurignacien, Solutreen, Magdalenien, Azilien. Kroz to je vrijeme regbi postojala dapače industrija eolitâ. Na ovim se eolitima zamjećuje djelo ruku razumnog čovjeka (homo sapiens), a da ih je pravio razuman čovjek sigurno je i po tome, što nadoše s colitima i krasne rezbarije na kosti ili u kamenu. Uz to i kosturi čovječiji, koji su ležali u diluvijalnom zemljištu s ovim colitima, nimalo se ne razli- kuju od kostura današnjeg kulturnog Evropejca ili male neandertal- ske rase, kakova živi u Australiji sada, djelomično i u nižem razvoju glede lubanje.

Pred aluvijalnom je i diluvijalnom dobom bila na zemlji tercijar- na perioda. Ima li eolitâ i iz te davnine, koja obuhvaća više stotina tisuća godina? Ima, ali se razlikuju od poznijih, jer su jednostavniji. Uz to ne smijemo izgubiti s vida ove dvije stvari: a) terciarni eoliti nalaze se amo tamo i nijesu koncentrirani kao u diluvijalnoj dobi po špiljama ili u njihovoj blizini, b) kamenje i sada dobije takov oblik, ako se valja u potocima, niz glečere ili u cijevima tvornice cementa, osobito ako je tu kremenit kamen. S ovih razloga tvrde mnogi poput Hoernes*), da terciarni eoliti nijesu ljudsko djelo, nego prirode.

O colitima preddiluvijalne dobe jamči nam geolog i paleontolog berlinskog sveučilišta W. Branca**), da su nepromijenjeno zadržali isti oblik tako, te se mora potpuno sumnjati da li se mozak ovih bića

*) Ueber Eolithe. Mitteilungen des naturwissenschaftl. Vereins für Stei- ermark Graz 1909, 372—402.

**) Stand unserer Kenntnisse vom fossilen Menschen, 1919, str. 69. — Na str. 79. piše: »Wenn nun aber gar Eolithe der plio-, mio- und selbst oli- gozänen Zeit wirklich Werkzeuge eines Vorfahren des Menschen gewesen sein sollten, dann würde sich diese Langsamkeit in der Entwicklung der Menschheit zu einer geradezu ungeheuerlichen steigern. Müssten doch dann so und so viele Hunderttausende von Jahren dahingegangen sein, während welcher diese menschlichen Vorfahren in unsagbaren Stumpfsinn wieder und immer wieder nur die zufällig an der Erde liegenden und zufällig eine brauchbare Gestalt besitzenden Steine, so wie diese waren, benutzten — ohne bald auf den Gedanken zu kommen, dass sie diesen, doch bei jedem Schlage vor ihren Augen absplittrenden Feuerstein auch durch künstlich herbeigeführtes Absplittern mit leichtester Mühe eine viel brauchbarere Ge- stalt geben könnten. Fast eine Jahrmmillion wäre dahingegangen, bis diese angehenden *Herren der Schöpfung* endlich diesen einfachen Gedanken gefasst hätten«. —

bio kadar razviti«. Ovo priznaje i Rutot*), briseljski istraživač eolita. On veli, da terciarni eoliti nose na sebi neke znakove uporabe, ali ne pokazuju »debitage intentional« (beabsichtige Behauung). Ti su eoliti kroz toliko stotina tisuća godina vazda isti, pa ako je čovjek u to doba živio mora da je bio bez una. Nu je li čovjek u to doba živio na zemlji? Branca je g. 1919. objelodanio stanje sadašnje znanosti glede čovječjeg kostura u terciarnu dobu i tvrdi apodiktično: »Dosadašnji su podaci o čovječjim kosturima iz terciarne (O. c. V. i VI. str.) dobe ukupno više ili manje upitne vrijednosti . . . Ostaje sigurno (za Evropu), da još nismo našli čovječje kosti terciarne dobe. Isto vrijedi i za Sjevernu Ameriku i Aziju«.

Rutot hoće po što po to, da su eoliti iz terciarne dobe ljudsko djelo i po tome, da je onda i čovjek živio. Čujmo i razloge: a) Pregledao je pseudoeolite u tvornici cementa u Mantesu i našao je, da su se razvili uslijed valjanja samo 5 po sto u eolite i da nose na sebi znakove kidanja; b) colite je na plateauu Hautes-Fagnes voda odnijela za 2—3 km. i ovi izgubiše eolitsku narav; c) pravi eoliti pokazuju kidanje na mjestima, gdje su ih upotrebili kao ratilo, dočim pseudoeoliti na neodređenim mjestima. — Ovo je zadnje fantazija i tvrdnja bez dokaza. Kod prve tvrdnje znakovi su na umjetnim eolitima drukčiji nego li na prirodnim, jer je tu uzrok brzo vrćenje (Branca, o. c. str. 71.). Eoliti izgube svoju narav, ako ih malena voda nosi ili ne niz jaku ili kamenitu strminu i ne u znatnom broju.

Eoliti dakle iz terciarne dobe nijesu nikakav dokaz, da je čovjek ili njegov preteča postojao u toj dobi. Tako moramo kazati, ako ne ćemo da nas u znanosti vodi fantazija. Isto moramo kazati i glede presude, po kojoj mora da se je čovjek razvio iz niže životinje. Tu vrijedi vazda Leibnicova riječ, da narav ne poznaje skokova (natura non agit saltalim), nego se postepeno i lagano razvija. A sada znamo, da čovjek bez preteča i postepenog razvoja stoji u diluvijalnoj dobi sasna kao sadašnji čovjek i sa znatnom kulturom. Pak je stoga samo plod krive presude, kada učenjaci poput Branca ipak hoće »iz logične nužde«, e je postojao terciarni čovjek i da su eoliti bili njegovo ratilo**). To je očevidno monistički strah pred osobnim Bogom. Tu vrijedi Rutova riječ, koju mirni Branca***) inače dovikuje Haeckelu: »Žalibože su u znanosti stvari tako, kako jesu, a ne, kako želimo da bi bile«.

A.

*) H. Muckermann, Neues Leben I, 43.

***) »Dem Für steht immer noch ein Wider gegenüber. Allerdings tritt dem Für unterstützend zur Seite die logische Notwendigkeit eines tertiären Menschen«. O. c. str. 70.

****) Les aspects nouveaux de la Prehistoire. Bull. Acad. Roy de Belgique. 1906, str. 937.